

Plenul Curții Supreme de Justiție

Hotărâre

ce vizează actualizarea Hotărârii Plenului CSJ nr. 6 din 11.11.2013 „Cu privire la procedura de judecare a cauzelor civile, în ordine de apel”

În scopul aplicării uniforme și corecte a legislației, precum și din considerentul operării unor modificări în Codul de procedură civilă, Plenul Curții Supreme de Justiție, în temeiul art. 2 lit. d), art. 16 lit. c) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție și art. 17 CPC, introduce unele modificări și oferă următoarele explicații:

Înainte de **punctul 1** se introduce textul:

„*Notă:* Se va avea în vedere că explicațiile referitoare la circulația actelor de procedură, prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, vor intra în vigoare, odată cu crearea condițiilor de implementare a normelor legale vizate.”

Pe tot textul hotărârii, cuvântul „pricina” se substituie prin cuvântul „cauza”, la forma gramaticală corespunzătoare.”

1. La punctul 2, alineatul 3 se va expune în următoarea redacție:

„Instanța judecătorească va soluționa cauzele civile, în ordine de apel, în temeiul Constituției Republicii Moldova, al tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, al hotărârilor și deciziilor Curții Europene a Drepturilor Omului, al hotărârilor Curții Constituționale, al legilor organice și ordinare, al hotărârilor Parlamentului, al decretelor Președintelui Republicii Moldova, al hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, al actelor normative ale ministerelor, ale altor autorități administrative centrale și ale autorităților administrației publice locale.”

2. La punctul 3, alineatul 2 din hotărâre se va exclude sintagma „și de Judecătoria Comercială de Circumscripție”, iar la **alineatul 3** se exclude sintagma „în conformitate cu art. 355 CPC.”

3. La punctul 4, după alineatul 1, se introduc 4 alineate noi, cu următorul conținut:

„Partea care declară apel va purta denumirea de apelant, iar partea adversă, pe aceea de intimat. Dacă ambele părți declară apel, ele vor dobândi calități duble, respectiv, atât de apelant, cât și de intimat.

Hotărârea judecătorească, prin care se instituie o măsură de ocrotire judiciară, poate fi atacată cu apel, în conformitate cu art. 308¹³ alin. (1) CPC, de către

persoanele enumerate la art. 48³⁰ din Codul civil, chiar dacă acestea nu au participat la examinarea cauzei în fond.

Totodată, legea procesuală (art. 308¹³ alin. (2) CPC) instituie unele restricții ce vizează atacarea cu apel a hotărârii menționate supra, în cazul respingerii cererii de instituire a măsurii de ocrotire, acordând acest drept doar petiționarului.

În aceeași ordine de idei, hotărârea judecătorească, prin care se împuternicește, în aplicarea art. 48²¹ și 48²⁷ din Codul civil, mandatarul sau un mandatar special, cu încheierea actelor juridice care excedează mandatul de ocrotire în viitor, poate fi atacată doar de către mandant, mandatar, persoana însărcinată cu controlul executării mandatului, în sensul art. 48¹⁵ alin. (3), și de către persoanele ale căror drepturi sunt afectate prin aceasta.”

Restul **alineatelor** se exclud.

4. După punctul 4, se introduce punctul 4¹, cu următorul cuprins:

„4¹. Persoanele în drept să declare apel pot depune, în interiorul termenului de apel sau în interiorul termenului acordat de instanța de apel pentru lichidarea neajunsurilor, adăugător la cererea de apel, suplimente și alte cereri care completează cererea principală și care urmează a fi examinate într-o singură procedură, cu adoptarea unei singure decizii.

Alte cereri de apel sau suplimente, depuse în afara acestui termen, nu pot fi incluse în dosar, decât în cazul unei decizii contrare în acest sens a instanței de apel.

Coparticipanții (coreclamânții, copârâții) și intervenienții care participă în proces din partea apelantului se pot alătura la apel, printr-o cerere, ce nu se impune cu taxă de stat. Pentru exercitarea acestui drept e necesar ca pretențiile celui care se alătură la apel să coincidă cu pretențiile apelantului. În caz contrar, se va depune apel după regulile generale, cu achitarea taxei de stat.

Întrucât soarta cererii de alăturare la apel este dependentă de soarta apelului principal, este relevant faptul să nu existe motive care ar exclude soluționarea fondului cererii de apel (retragerea apelului de către apelantul principal, cererii de apel nu i se dă curs, restituirea cererii de apel). La apariția acestor situații, pentru ca alăturarea la apel să producă efecte juridice e necesară existența în mod cumulativ a două condiții:

- alăturarea la apel să fi avut loc în interiorul termenului de apel;
- persoana alăturată să achite taxa de stat.

Martorul, expertul, specialistul și interpretul pot declara apel, numai în partea ce ține de compensarea cheltuielilor de judecată care li se cuvine. Prin urmare, în cazul în care hotărârea judecătorească nu va fi contestată de participanții la proces, instanța de apel va verifica și se va expune numai asupra corectitudinii compensării cheltuielilor de judecată, fără a verifica și a se pronunța asupra legalității hotărârii în întregul ei.”

5. La punctul 5, înainte de primul alineat, se introduce următorul conținut:

„Pentru a nu crea o nesiguranță inadmisibilă, în raporturile juridice civile, exercițiul dreptului de apel este limitat în timp.”

După **primul alineat**, în continuare, se adaugă:

„Termenul de apel este un termen imperativ (obligatoriu), legal (prevăzut de lege) și absolut (categoric).”

Alineatul 2 se completează cu următorul cuprins:

„Spre exemplu, hotărârile judecătorești privind limitarea activității partidului politic pot fi contestate cu apel, în termen de **10 zile** (art. 21 alin. (4) din Legea nr. 294/21.12.2007 privind partidele politice).”

Alineatele 3-4 se vor expune în următoarea redacție:

„Termenul de apel împotriva hotărârii judecătorești, prin care se instituie o măsură de ocrotire judiciară, începe să curgă:

a) în privința persoanei fizice – din data comunicării, conform art. 308¹² CPC;

b) în privința persoanelor cărora hotărârea trebuie să le fie comunicată – din data aducerii la cunoștință;

c) în privința celorlalte persoane care au drept de atac – din data pronunțării dispozitivului hotărârii.

La calcularea termenului de apel se va ține cont de prevederile art. 111-112 CPC. Fiind un termen stabilit pe zile, termenul de apel se calculează după sistemul exclusiv, adică pe zile libere, înțelegând prin aceasta că nu se ia în calcul ziua în care s-a produs evenimentul judiciar, adică începe să curgă în ziua imediat următoare datei comunicării actului de procedură (chiar dacă este o zi nelucrătoare). Iar dacă ultima zi a termenului este nelucrătoare, acesta expiră în următoarea zi lucrătoare.”

Restul **alineatelor** se exclud.

6. După punctul 5, se introduce un punct nou – 5¹, cu următorul conținut:

„**5¹**. Termenul de apel se întrerupe prin decesul participantului la proces care avea interes să facă apel sau prin decesul mandatarului căruia i se comunicase hotărârea. În astfel de cazuri, se face o nouă comunicare la locul deschiderii succesiunii, iar termenul de apel începe să curgă din nou de la data comunicării hotărârii. Pentru moștenitorii asupra cărora au fost instituite măsuri de ocrotire judiciară sau pentru cei dispăruți fără urmă, termenul curge din ziua în care se numește tutorele sau curatorul.”

7. La punctul 6, după alineatul 5, se introduce un nou alineat, cu următorul cuprins:

„Spre deosebire de alin. (4) art. 116 CPC ce reglementează repunerea în termen (30 de zile) a situației în care persoana a pierdut termenul de realizare a dreptului la

acțiune, în temeiul căruia se declanșează un proces civil, alin. (1) art. 116 CPC se referă la repunerea în termen a cazurilor în care au fost omise termenele de îndeplinire a unui act de procedură, de aceea, în cazul exercitării căilor de atac, ca act de procedură, această durată va fi aceeași cu cea prevăzută pentru exercitarea căii de atac.”

8. După punctul 6, se introduce punctul 6¹, cu următorul conținut:

„**6¹.** Potrivit art. 362¹ alin. (1) CPC, în cadrul procesului în care se judecă deja apelul făcut de partea adversă, intimatul are posibilitatea, după expirarea termenului de apel (30 de zile de la data pronunțării dispozitivului), să formuleze apel, printr-o cerere în care să tindă la schimbarea hotărârii primei instanțe. Apelul incident se va formula până la expirarea termenului acordat pentru depunerea referinței (art. 370 alin. (1) CPC), în scris sau în formă electronică, prin Programul integrat de gestionare a dosarelor.

Se explică instanțelor că soarta apelului incident este dependentă de soluționarea apelului principal. Astfel, dacă există motive care exclud soluționarea fondului apelului principal, va rămâne fără efect și apelul incident.

Drept motive ce exclud cercetarea fondului apelului pot servi:

- a) apelantul principal își retrage apelul și procedura de apel se încetează (art. 374 CPC);
- b) cererii de apel principal nu i se dă curs (art. 368 CPC);
- c) cererea de apel principal este restituită (art. 369 CPC).

Dat fiind faptul că legea prevede expres lipsa efectelor juridice a apelului incident, în situațiile menționate supra, prin încheierea de restituire a apelului principal sau încetării procedurii în instanța de apel, în cazul retragerii apelului principal, instanța va restitui și apelul incident sau va înceta procedura și în privința apelului incident.

Cererea de apel incident se va întocmi, în corespundere cu exigențele art. 365 CPC, care se referă la cererea de apel, inclusiv cu anexarea dovezii achitării taxei de stat.

Se va avea în vedere că dacă se formulează apel incident, nu se va mai aplica principiul *non reformatio in pejus* (neagravarea situației în propria cale de atac). Or, rațiunea apelului incident este aceea de a-l determina pe cel care a exercitat apelul principal în termen, să se gândească dacă nu a obținut suficient, prin hotărârea apelată, având în vedere faptul că ar putea obține mai puțin.”

9. La punctul 7, după sintagma „art. 256 CPC,” se introduce sintagma „art. 74 alin. (5) din Codul electoral al RM”, iar cuvântul „dispune” va avea formă de plural. La sfârșit, cuvântul „recursului” se substituie prin sintagma „niciunei căi de atac.”

Punctul se completează cu 4 alineate noi, după cum urmează:

„Dacă apelul exercitat în afara termenului legal se referă **la cauze patrimoniale, suspendarea executării** hotărârii se va **dispune**, în cel mult 10 zile, de instanța de apel, la cererea apelantului, **numai dacă** ultimul a **depus cauțiune**, în conformitate cu prevederile art. 80-81 din Codul de executare.

Se va reține că instituirea acestei obligații nu poate fi calificată, ca o modalitate de a împiedica accesul liber la justiție. Or, instituirea acestei obligații de plată a cauțiunii, ca o condiție a suspendării executării, are o dublă finalitate, și anume: unul dintre considerente ar fi acela de a constitui o garanție pentru creditor, referitoare la acoperirea eventualelor daune suferite, drept urmare a întârzierii executării silite, prin efectul suspendării acesteia. Iar un alt aspect ar consta în faptul că, prin acest mecanism, se urmărește să se prevină și să se limiteze eventualele abuzuri, în valorificarea unui atare drept, de către debitorii rău-platnici.

După depunerea cauțiunii, debitorul va prezenta instanței de judecată confirmarea depunerii acesteia, eliberată de executorul judecătoresc, acest fapt servind drept temei pentru pronunțarea încheierii de suspendare. Suma depusă, în calitate de cauțiune, se va utiliza potrivit stipulărilor art. 363¹ alin. (2)-(4) CPC.

În cauze nepatrimoniale, la cererea motivată a apelantului, instanța de apel ar putea suspenda executarea hotărârii. În acest caz, încheierea privind suspendarea executării hotărârii poate fi atacată odată cu fondul.”

10. La punctul 8, după primul alineat, se introduc 8 alineate noi, în următoarea redacție:

„Totodată, cererea de apel cu toate anexele se poate depune prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, cu semnătură electronică avansată calificată.

Apelul electronic se va considera expedit, dacă:

- a) este expedit de către semnatar ori de către intermediar, în circulația electronică a documentelor, care acționează în numele semnatarului sau prin sistemul informațional, utilizat de către semnatar;
- b) este adresat în mod corespunzător sau este direcționat în sistemul informațional, indicat de destinatar;
- c) este redat într-o formă care permite prelucrarea lui în sistemul informațional, indicat de destinatar;
- d) intră într-un sistem informațional ce nu este controlat de către semnatar sau de către intermediarul în circulația electronică a documentelor care expediază documentul electronic, în numele semnatarului.

În contextul sus-menționat, prin *semnatar* se va înțelege persoana care deține un dispozitiv de creare a semnăturii electronice și care acționează fie în nume propriu, fie în numele persoanei fizice, al persoanei juridice sau al entității pe care o reprezintă.

Intermediar în circulația electronică a documentelor este întreprinzătorul individual sau persoana juridică care, din însărcinarea semnatarului și/sau a destinatarului documentului electronic, organizează și administrează sistemul de circulație electronică a documentelor și/sau prestează servicii legate de circulația electronică a documentelor.

Destinatar al documentului electronic este persoana fizică sau juridică căreia îi este adresat documentul electronic sau altă persoană care, în condițiile legii sau ale contractului, recepționează documentul electronic.

Momentul recepționării documentului electronic (al apelului) se va considera momentul intrării acestuia în sistemul informațional al destinatarului, în cazul de față, în Programului integrat de gestionare a dosarelor.

Se va reține că depunerea actului de procedură în format electronic se va asimila actului de procedură care trebuie efectuat nemijlocit în instanța judecătorească. Drept urmare, prin prisma art. 112 alin. (4) CPC, cererea de apel depusă electronic, în ultima zi a termenului stabilit pe zile, după ora la care activitatea instanței de judecată încetează, nu va fi considerată depusă în termen.

Dacă cererea de apel și anexele la aceasta au fost depuse în formă de document electronic, cu semnătură electronică avansată calificată, prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor și este imposibilă comunicarea actelor respective prin această modalitate celorlalți participanți la proces, instanța va întocmi din oficiu copii de pe cerere și anexele la aceasta pentru ceilalți participanți la proces, pe cheltuiala celui care avea obligația respectivă sau va solicita apelantului depunerea actelor și pe suport de hârtie, potrivit art. 364 alin. (2) CPC. Similar se va proceda și în cazul depunerii referinței și anexelor la aceasta prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, cu semnătură electronică avansată calificată.”

Alineatele 2 și 3 devin 10 și 11.

11. La **punctul 9**, după **alineatul 1**, se introduce textul:

„Se explică instanțelor că dacă apelul e depus pe suport de hârtie, se va aplica semnătura tradițională olografă. În cazul unui apel electronic, depus prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, se va utiliza semnătura electronică avansată calificată, or, aceasta are aceeași valoare juridică, ca și semnătura olografă.

Prin **semnătură electronică** se vor înțelege date în formă electronică, care sunt atașate la sau logic asociate cu alte date în formă electronică și care sunt utilizate, ca metodă de autentificare.

Se va avea în vedere că pentru depunerea apelului electronic, nu se va admite utilizarea semnăturii electronice simple și a semnăturii electronice avansate necalificate, ci doar a semnăturii electronice avansate calificate (art. 17¹ alin. (1) CPC, art. 11 lit. b) din Legea nr. 91/2014 privind semnătura electronică și documentul electronic).

Prin prisma art. 4 alin. (4) din Legea nr. 91/2014, semnătura electronică avansată calificată trebuie să întrunească cumulativ următoarele cerințe:

- să facă trimitere exclusivă la semnatar;
- să permită identificarea semnatarului;
- să fie creată prin mijloace controlate exclusiv de semnatar;
- să fie legată de datele la care se raportează, astfel încât orice modificare ulterioară a acestor date să poată fi detectată;
- să se bazeze pe un certificat calificat al cheii publice, emis de un prestator de servicii de certificare, acreditat în domeniul aplicării semnăturii electronice avansate calificate;
- să fie creată prin intermediul dispozitivului securizat de creare a semnăturii electronice și să se verifice securizat, cu ajutorul dispozitivului de verificare a semnăturii electronice și/sau al produsului asociat semnăturii electronice, care dispun de confirmarea corespunderii cu cerințele prevăzute de lege.”

Restul **alineatelor** se exclud.

12. După punctul 9, se introduc **2 puncte noi – 9¹ și 9²**, cu următorul conținut:

„**9¹**. Se va avea în vedere că până la expirarea termenului de depunere a apelului, nimeni nu este în drept să reclame dosarul din prima instanță. Participanții la proces pot lua cunoștință de materialele din dosar, de apelurile și referințele depuse, de probele noi prezentate și pot înainta referințe motivate împotriva apelurilor și referințelor.

În cazul depunerii referinței în instanța de fond, ultima o va primi și o va anexa la dosar.

Dacă până la expirarea termenului de depunere a apelului au fost depuse cereri ce vizează emiterea unei hotărâri suplimentare, corectarea erorilor sau omisiunilor, acestea urmează a fi soluționate de instanța de fond, până la expedierea dosarului în instanța de apel.

Se explică faptul că dacă cererea privind corectarea greșelilor sau omisiunilor din hotărâre se va depune în cadrul examinării cauzei în apel, aceasta va putea fi soluționată de instanța respectivă (art. 249 alin. (2)¹) CPC).

În același timp, instanța de apel nu va fi în drept să se pronunțe asupra cererii de emiteră a unei hotărâri suplimentare, depuse în cadrul pregătirii cauzei pentru dezbaterile judiciare. În această situație, instanța de apel va transmite primei instanțe copia certificată a dosarului sau copia electronică (dacă comunicarea se face prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor) pentru soluționarea cererii respective, examinând în continuare cauza, dar până la pronunțarea hotărârii suplimentare, va amâna pledoariile.

Se relevă faptul că, în cazul depunerii observațiilor la procesul-verbal, acestea vor rămâne fără examinare, fiind aplicabile, în această situație, prevederile art. 274 alin. (5) CPC.

Se menționează că prima instanță nu verifică, dacă au fost respectate toate exigențele legale pentru depunerea apelului. Drept urmare, după expirarea termenului de depunere a apelului, aceasta este obligată să expedieze a doua zi, instanței de apel, dosarul împreună cu apelurile depuse și înscrisurile alăturate, care nu au fost prezentate în prima instanță.

9². Se relevă faptul că în instanța de apel cauzele se judecă colegial de un complet format din 3 judecători (art. 46 alin. (2) CPC).

Prin prisma art. 49 alin. (1) CPC, din acest complet nu pot face parte judecătorii care au luat parte la judecarea cauzei în prima instanță, cu excepția cazurilor de refuz de primire a cererii de chemare în judecată, în temeiul art. 169, de restituire a cererii de chemare în judecată, în temeiul art. 170 și 171, de scoatere a cererii de pe rol, în temeiul art. 267 sau de încetare a procesului, în temeiul art. 265 lit. a) și b).

După parvenirea dosarului în instanța de apel, cererea de apel se va repartiza în termen de 24 de ore, în mod aleatoriu, prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor.

Completul de judecată, căruia i-a fost repartizat apelul, va verifica, fără înștiințarea participanților la proces, în decurs de 10 zile, potrivit art. 365¹ alin. (2) CPC, dacă cererea întrunește cerințele legale.

Dacă cererea de apel nu întrunește condițiile legale, instanța de apel va dispune, printr-o încheiere, de a nu da curs cererii, acordându-i apelantului termen pentru lichidarea neajunsurilor. Se va reține că încheierea dată nu se atacă separat, dar numai odată cu fondul, la caz, odată cu încheierea de restituire a apelului pentru neîndeplinirea în termen a indicațiilor instanței.

Se explică instanțelor că termenul stabilit pentru lichidarea neajunsurilor este un termen de procedură, stabilit de judecată, în sensul art. 110 CPC. Acesta trebuie să fie unul real, rezonabil și posibil de executat.

Potrivit art. 115 CPC, la cererea participanților interesați de proces, instanța de judecată poate prelungi termenul de procedură stabilit de aceasta. Pentru același temei, termenul poate fi prelungit o singură dată.

Dacă apelantul nu îndeplinește în termenul acordat indicațiile instanței, apelul va fi restituit printr-o încheiere susceptibilă de recurs.

Cererea de apel va fi restituită și în următoarele cazuri:

- apelul a fost depus în afara termenului legal, iar apelantul nu solicită repunerea în termen sau instanța de apel a refuzat să efectueze repunerea în termen;

- cererea de apel a fost depusă de o persoană care nu este în drept să declare apel, cu excepția cazului în care cererea depusă de persoana, asupra căreia a fost instituită o măsură de ocrotire judiciară, se referă la contestarea hotărârii privind instituirea măsurii de ocrotire judiciare;

- apelantul solicită restituirea apelului, până la începerea dezbaterii pricinii în fond, în instanța de apel;

- în virtutea legii, hotărârea nu poate fi atacată în apel;

- apelantul a înaintat o nouă pretenție, neexaminată în prima instanță. În acest caz, se va restitui apelul, doar în partea ce se referă la noua pretenție.

Încheierea de restituire a cererii se pronunță de un complet din 3 judecători, fără prezența participanților la proces. Într-o ședință prealabilă, participanții ar putea fi convocați, doar în cazul stabilit la art. 369 alin. (1) lit. b) CPC.”

13. Punctul 10 se va expune în următoarea redacție:

„În cazul în care cererea de apel corespunde tuturor exigențelor legale, completul de judecată va emite, în termen de 10 zile de la repartizarea dosarului, o încheiere de punere a cererii pe rol și intentarea procedurii de apel.

Dacă apelantului i s-a acordat un termen pentru lichidarea neajunsurilor prevăzute la art. 368 CPC, încheierea de primire a cererii de apel pe rol se va pronunța, în termen de 10 zile de la înlăturarea ultimului neajuns.

În decursul a 15 zile de la data la care s-a dat curs cererii și s-a intentat procedura de apel, instanța va pronunța o încheiere, fără înștiințarea participanților la proces, privind pregătirea pricinii pentru dezbaterile judiciare (art. 184 CPC), cu enumerarea actelor ce urmează a fi efectuate pentru pregătirea pricinii și cu indicarea termenelor îndeplinirii lor.

Se relevă că termenul în care instanța de apel urmează să efectueze toate actele procesuale, în vederea pregătirii pricinii pentru dezbateri, în corespundere cu prevederile art. 185, 186 CPC, este de 2 luni (art. 370 alin. (1) CPC) de la data pronunțării încheierii de punere a apelului pe rol.

Instanța de apel va expedia intimatului copia cererii de apel și a înscrisurilor anexate la ea, care confirmă pretențiile apelantului și va stabili data până la care intimatul urmează să prezinte o referință scrisă privind cererea apelantului și toate

probele necesare. Or, potrivit principiului contradictorialității, ca principiu de bază al procesului echitabil, orice act al dosarului trebuie să ajungă la cunoștința părților, pentru ca acestea să își poată exprima argumentele, față de conținutul lor (a se vedea *Josef Fischer vs Austria*, Hotărârea CtEDO din 17.01.02, cererea nr. 33382/96).”

14. La punctul 11, după primul alineat, se introduce textul:

„În acest sens, menționăm Legea nr. 294/21.12.2007 privind partidele politice care stipulează că apelul, în cauzele referitoare la limitarea activității partidelor politice, se examinează, în termen de 15 zile (art. 21 alin. (4) din lege).”

15. Punctul 12 va avea următorul conținut:

„În ceea ce privește efectul devolutiv, acesta constituie o trăsătură esențială a apelului, care constă în faptul că apelul provoacă o nouă judecată în fond, ce vizează atât problemele de fapt, cât și cele de drept, dar în limitele stabilite expres sau implicit, prin cererea de apel.

Reieșind din prevederile art. 373 CPC, instanța de apel verifică, în limitele cererii de apel, ale referințelor și obiecțiilor înaintate, legalitatea și temeinicia hotărârii atacate, referitor la constatarea circumstanțelor de fapt și aplicarea legii, în prima instanță.

În limitele apelului, instanța de apel verifică circumstanțele și raporturile juridice stabilite în hotărârea primei instanțe, precum și cele care nu au fost stabilite, dar care au importanță pentru soluționarea pricinii, apreciază probele din dosar și cele prezentate suplimentar, în apel, de către participanții la proces.

În cazul în care motivarea apelului nu cuprinde argumente sau dovezi noi, instanța superioară se pronunță în fond, numai în temeiul celor invocate în prima instanță.”

16. Conținutul punctului 12 va deveni conținutul punctului 12¹, iar la alineatul 2, se exclude propoziția:

„Instanța de apel urmează să se pronunțe și asupra corectitudinii aplicării de către prima instanță a normelor de drept material și a normelor de drept procedural.”

La ultima propoziție, sintagma „neîntemeiată și ilegală” se substituie prin cuvântul „nemotivată.”

17. La punctul 13, alineatul 1, sintagma „După cum s-a arătat” se substituie cu sintagma „Se accentuează că”, iar după primul alineat, se introduc 4 alineate noi:

„Obiectul acțiunii reprezintă pretenția dedusă judecății, iar legea nu îngăduie în niciun mod schimbarea pretențiilor formulate în fața primei instanțe, în cazul depunerii apelului.

Este inadmisibilă schimbarea cauzei în apel, adică a temeiului juridic al acțiunii. Spre exemplu, nulitatea actului juridic pentru vicii de formă nu poate fi înlocuită în apel cu nulitatea pentru vicii de consimțământ. Or, atunci ar fi vorba de o judecată nouă, părțile fiind private de principiul dublului grad de jurisdicție.

Pretenții noi se vor considera acele cerințe, prin care se urmărește valorificarea unor pretenții direct în fața instanței de apel, cu excluderea primului grad de jurisdicție (toate actele de procedură care au natura unor cereri de chemare în judecată).

Astfel, cerințe noi se vor considera acelea care diferă de cererea inițială, prin obiect, prin calitatea pe care părțile și-o atribuie, prin cauza cererilor sau chiar prin întinderea lor. Tot cerință nouă este și aceea, prin care se tinde la o sancționare care nu a fost solicitată în prima instanță, adică o cerere care s-ar deosebi de cea inițială și prin alte atribute decât cele invocate în fond. Spre exemplu, dacă în prima instanță s-a formulat o cerință privind rezilierea unui contract, în apel nu se va putea cere declararea nulității acestuia, or, sunt distincte atât temeiurile pentru înaintarea acestor cerințe, inclusiv termenele de prescripție, cât și efectele juridice, care vor surveni, în caz de admitere a cerințelor.”

Alineatul 3 se exclude.

18. Punctul 14 va avea următorul cuprins:

„În instanța de apel, părțile și alți participanți la proces au dreptul să prezinte noi probe, dacă:

- a) acestea respectă prevederile art. 119¹ alin. (2) CPC;
- b) acestea nu au fost reclamate;
- c) au fost restituite în mod nejustificat de către prima instanță.

Prin prisma art. 119¹ alin. (2) CPC, probele care nu au fost prezentate în cadrul pregătirii cauzei pentru dezbaterile judiciare vor putea fi administrate, dacă:

- necesitatea probei rezultă din exercitarea drepturilor prevăzute la art. 60 alin. (2¹) și (3);

- participantul a fost în imposibilitatea de a prezenta proba în termen;
- administrarea probei nu duce la întreruperea ședinței.

Dacă apelantul cere însă dobânzi, rate, venituri ajunse la termen și orice alte despăgubiri apărute după emiterea hotărârii, în prima instanță, el va fi în drept să prezinte probe pertinente în acest sens (spre exemplu, înscrisuri privind rata de bază a BNM pentru fiecare perioadă, în care aceasta s-a modificat).

Se va avea în vedere că legea nu condiționează imposibilitatea părții de a prezenta proba de factori subiectivi sau obiectivi. Respectiv, se va considera că partea a fost în imposibilitatea de a prezenta proba, în termenul acordat de instanță, atât în situația legată de partea în proces ce urma să prezinte proba (spre exemplu, partea a fost internată în spital, partea s-a aflat într-o deplasare de serviciu peste hotare și au

fost rețineri de zbor sau de trecere a frontierei), precum și alte situații în care prezentarea sau obținerea probei este legată de alte persoane (spre exemplu, decesul avocatului împuternicit cu obținerea și prezentarea probei și necesitatea încheierii contractului cu un alt avocat).

Dacă instanței de fond i s-a solicitat reclamarea unei probe și instanța nu s-a pronunțat, în privința acestui demers, sau a respins demersul privind reclamarea, partea solicitantă va putea invoca această probă în apel.

De asemenea, partea va putea prezenta în apel probele, care au fost restituite nejustificat de prima instanță.

Pot fi citați în instanța de apel și martorii audiați în prima instanță, dacă în cererea de apel se contestă depozițiile lor.”

19. După **punctul 16**, se introduc **2 puncte noi – 16¹ și 16²**, cu următorul conținut:

„**16¹**. După primirea cererii de apel, procedura de apel încetează, din oficiu sau la cerere, printr-o încheiere susceptibilă de recurs, dacă instanța de apel constată că:

a) apelul a fost depus, în afara termenului legal, iar apelantul nu a solicitat repunerea în termen sau instanța de apel a respins cererea de repunere în termen;

b) cererea de apel a fost depusă de o persoană care nu este în drept să declare apel;

Se va avea în vedere că persoana îndreptățită, care a renunțat expres la apel, prin depunerea unei cereri în prima instanță, până la expirarea termenului de depunere a apelului, este decăzută din dreptul de a mai declara apel, în privința hotărârii date (art. 360 alin. (2) CPC).

Această regulă nu va afecta dreptul persoanei de a depune apel incident.

Persoanele nespicate la art. 360 alin. (1) CPC, de asemenea, nu pot depune apel.

Persoanele care nu au fost implicate în proces, dar drepturile acestora au fost lezate, prin hotărârea judecătorească pronunțată, nu dispun de dreptul legal de a depune apel, acestea își vor apăra drepturile, în baza art. 449 lit. c) CPC, beneficiind de dreptul de a depune cerere de revizuire a hotărârii.

c) hotărârea nu poate fi atacată cu apel, potrivit legii.

Prin prisma art. 358 alin. (4) CPC, nu pot fi atacate cu apel, hotărârile pronunțate în prima instanță, de către curțile de apel.

16². Normele de procedură privind judecarea pricinilor civile, în prima instanță, se vor aplica și în instanța de apel, în măsura în care acestea nu contravin reglementărilor ce vizează apelul.

Lista cauzelor fixate pentru judecare se va publica pe pagina web a instanței judecătorești, precum și într-un loc accesibil publicului, cu cel puțin 3 zile înainte de data ședinței de judecată, indicându-se numărul dosarului, numele judecătorilor care examinează cauza, data, ora și locul desfășurării ședinței, numele sau denumirea părților, obiectul cauzei, precum și date referitoare la publicitatea ședinței de judecată. (p. 9 din Regulamentul privind modul de publicare a hotărârilor judecătorești, pe portalul național al instanțelor de judecată și pe pagina web a CSJ, adoptat de CSM, la 10 octombrie 2017, MO nr. 411-420 din 24.11.2017).

Dacă părțile sau alți participanți la proces au fost citați legal despre locul, data și ora ședinței de judecare a apelului, neprezentarea acestora în ședința de judecată nu împiedică soluționarea apelului.

Instanța de apel va dispune amânarea procesului, dacă se constată că participantului la proces nu i s-a comunicat cererea de apel, probele noi, referințele.”

20. La punctul 17, litera d), după sintagma „rejudecare în prima instanță”, se va introduce sintagma „doar o singură dată.”

21. La punctul 19, alineatul 3, propoziția a 2-a, cuvântul „aplicată” se substituie prin cuvântul „adoptată.”

22. La punctul 24, după litera b), se adaugă **litera b¹)**, cu următorul conținut: „b¹) a aplicat o lege care a fost declarată neconstituțională.”

23. După punctul 28, se introduce **punctul 28¹**, în următoarea redacție:
„28¹. Aplicarea unei legi care a fost declarată neconstituțională, de asemenea, reprezintă o aplicare eronată a normelor de drept material. Acesta permite reformarea unei hotărâri judecătorești, pronunțate cu încălcarea principiilor constituționale, or, o hotărâre judecătorească nu poate fi considerată legală atâta timp, cât se întemeiază pe un act normativ, declarat neconstituțional.”

24. Punctul 31 va avea următorul cuprins:

„Se explică instanțelor că modificările operate în CPC au modernizat regulile de citare legală și de comunicare a actelor de procedură, fără a exclude și modalitățile clasice de citare și comunicare.

În acest sens, dacă citațiile și înștiințările au fost expediate autorităților publice, persoanelor juridice de drept privat, avocaților la adresa electronică, înregistrată prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor, actele se vor considera recepționate de către părți și participanții la proces. La solicitarea persoanelor fizice,

citația sau înștiințarea poate fi transmisă acestora, prin mijloace de comunicare care asigură transmiterea și confirmarea primirii acestor acte sau prin poșta electronică, în cadrul Programului integrat de gestionare a dosarelor. Actele de procedură pot fi expediate și prin orice alt mijloc de comunicare, care asigură transmiterea și confirmarea transiterii acestor acte.

Se va considera că pricina a fost judecată de instanță, în absența unui participant la proces, căruia nu i s-a comunicat locul, data și ora ședinței de judecată, în următoarele situații:

- în dosar nu există nicio dovadă, care ar confirma citarea părții;
- citația a fost înmănată, cu încălcarea termenului legal, prevăzut la art. 102 alin.

(4) CPC;

- în citația expediată lipsește data și ora ședinței de judecată sau este indicată o dată sau oră greșită;

- citarea publică a pârâtului s-a făcut, fără respectarea prevederilor art. 108 alin.

(3) CPC sau cu rea-voință.

La aplicarea acestui temei de casare a hotărârii, instanța de apel va ține cont de prevederile art. 100 alin. (3), 105 alin. (1¹), 102 alin. (4¹) și alin. (5) CPC.”

25. La **punctul 33, alineatul 4**, în ultima propoziție, în interiorul sintagmei „înștiințarea coparticipantului”, se introduce sintagma „obligatorie a”, iar după sintagma „poate fi atacată cu recurs”, se introduce sintagma „odată cu fondul”.

La **alineatul 5**, după sintagma „în calitate de coparticipant”, se introduce cuvântul „obligatoriu.”

26. La **punctul 38**, la sfârșitul **primului alineat**, se introduce sintagma „doar o singură dată.”

După **primul alineat**, se introduc **4 alineate noi**, cu următorul conținut:

„Se atrage atenția asupra faptului că legiuitorul a limitat posibilitatea instanței de apel de a remite cauza la rejudecare, **o singură dată**, la depistarea erorii prevăzute la art. 388 alin. (1) lit. b) CPC, chiar dacă după prima casare este pronunțată o hotărâre care, în lipsa casării anterioare cu trimitere, la rejudecare, ar fi atras o asemenea soluție.

Or, trimiterea repetată a cauzei, spre rejudecare, este incompatibilă cu dreptul părților, la soluționarea cauzei într-un termen rezonabil. Părțile nu trebuie să suporte consecințele erorilor, comise de instanțele care au judecat procesul, prin prelungirea

nejustificată a ciclului procesual, ele având interesul legitim al soluționării litigiului cu care au investit instanța.

Curtea Europeană a statuat că repetarea casărilor cu trimitere, la rejudecare, ca urmare a erorilor comise de instanțele inferioare, denotă o deficiență de funcționare a sistemului judiciar (A se vedea cauza Cârstea și Grecu contra României, Hotărârea CtEDO din 15.06.2006, în care durata unui litigiu de muncă a depășit 7 ani și 8 luni, cauza fiind trimisă, la rejudecare, de 3 ori.).

În același timp, instanța de apel va putea remite cauza, la rejudecare, de mai multe ori, în situația în care instanța a soluționat problema drepturilor unor persoane neantrenate în proces sau hotărârea a fost pronunțată, cu încălcarea competenței jurisdicționale, prin prisma art. 385 alin. (1) lit. d) CPC).”

Alineatele **2-4** devin **5-7**.

Ultimul alineat se exclude.

27. După **punctul 38**, se introduce **un punct nou – 38¹**, cu următorul cuprins:
„**38¹**. În cazul casării sau modificării hotărârii primei instanțe, instanța de apel se va expune asupra măsurilor de asigurare a acțiunii, precum și, după caz, asupra întoarcerii executării.”

28. Punctul 39 se exclude.

29. La **punctul 40**, după **prima propoziție**, se introduce textul:

„Se explică instanțelor de apel despre posibilitatea amânării, pentru cel mult 15 zile a deliberării, printr-o încheiere protocolară a unei cauze complexe. În acest caz, instanța va înștiința participanții la proces despre locul, data și ora pronunțării dispozitivului deciziei.

Pentru determinarea faptului, dacă o cauză este complexă, se va ține cont de Regulamentul privind stabilirea gradelor de complexitate unice naționale a cauzelor judiciare civile, penale și contravenționale, aprobat prin Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr. 165/6 din 18.02.2014.”

În **propoziția a 3-a**, sintagma „15 zile” se substituie prin sintagma „30 de zile”, după care se adaugă textul: „de la pronunțarea dispozitivului deciziei și se publică pe pagina web oficială a instanței de judecată, în conformitate cu Regulamentul privind modul de publicare a hotărârilor judecătorești, pe portalul național al instanțelor de judecată și pe pagina web a CSJ, aprobat prin hotărârea CSM nr. 568/30 din 10 octombrie 2017 (MO nr. 411-420/2068 din 24.11.2017). În termen de 5 zile de la semnare, decizia integrală se remite părților. Decizia instanței de apel poate fi atacată cu recurs, în condițiile legii.”

30. Conținutul **punctului 41** se va expune în următoarea redacție:

„Prin decizia instanței de apel, cu excepția celei prin care cauza se trimite, la rejudecare, se va dispune în mod obligatoriu încasarea cheltuielilor suportate de instanța de judecată, de la partea care a pierdut procesul. Până la aprobarea metodologiei de cuantificare a acestora, obligație ce-i revine Guvernului, potrivit art. 98 alin. (4) CPC și art. VI alin. (3) din Legea nr. 17 din 05.04.2018, instanța de judecată va încasa cheltuielile real suportate.”

**Președintele
Curții Supreme de Justiție**

Ion Druță

Chișinău, 22 octombrie 2018, nr. 24